

УДК 352.072.2
JEL: H10; H73; H77; O18; Z32; Z39
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-74-80>

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

©2023 ПАНАСЕНКО Н. Л.

УДК 352.072.2
JEL: H10; H73; H77; O18; Z32; Z39

Панасенко Н. Л. Співробітництво територіальних громад у сфері реалізації потенціалу розвитку туризму

Обґрунтовано актуальність формування та реалізації політики розвитку міжмуниципальної співпраці громад у сфері реалізації потенціалу розвитку туризму загалом і системи об'єктів санаторно-курортних послуг зокрема. Визначено можливості, які отримують громади в разі активізації міжмуниципального співробітництва в аналізованій сфері, зокрема зростання туристичної атрактивності, розвиток загальної та туристичної інфраструктури, формування кластерів об'єктів туризму та туристичних маршрутів, поліпшення фінансової спроможності промоції місцевих дестинацій. Узагальнено та наведено класифікацію закладів ринку санаторно-курортних послуг України за областями їх локалізації, видами, типами та спеціалізацією. Наведено результати аналізування та показано негативні тенденції, які є свідченням і підтвердженням глибокої кризи та погіршення матеріально-технічної забезпеченості вітчизняних санаторно-курортних об'єктів. На цій основі констатовано, що потребує активізації діяльність органів місцевого самоврядування у сфері як відновлення масштабів діяльності, так і забезпечення розвитку туризму загалом та об'єктів санаторно-курортного комплексу зокрема. Уможливити відповідні процеси якнайкраще можливо зі застосуванням міжмуниципальної співпраці громад, для чого визначено напрями, форми та заходи відповідного співробітництва. Наукова новизна результатів дослідження полягає в удосконаленні системи інструментарію управління міжмуниципальною співпрацею громад у сфері розвитку туризму, для чого визначено функції органів місцевого самоврядування та форми спільної координації діяльності. Прикладне значення результатів дослідження полягає в тому, що реалізація визначених інструментів може бути закладеною в програмних документах налагодження та координації співпраці територіальних громад України в царині нарощення й ефективного використання наявного потенціалу туризму та забезпечення за рахунок цього активізації місцевого економічного розвитку. Констатовано, що лише комплексний підхід до формування та реалізації політики співпраці територіальних громад у сфері активізації розвитку та реалізації потенціалу місцевого туризму дасть позитивний результат.

Ключові слова: територіальні громади, міжмуниципальна співпраця, туризм, санаторно-курортний комплекс, форми співробітництва.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 11.

Панасенко Наталія Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавський державний аграрний університет (вул. Сковороди, 1/3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: panasenko.natalia@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5189-9410>

UDC 352.072.2
JEL: H10; H73; H77; O18; Z32; Z39

Panasenko N. L. Cooperation of Territorial Communities in the Field of Realizing the Potential of Tourism Development

The relevance of the formation and implementation of the policy of development of intermunicipal cooperation of communities in the field of realizing the potential of tourism development in general and with regard to the system of objects of sanatorium-resort services in particular is substantiated. The opportunities that communities receive in case of activation of intermunicipal cooperation in the analyzed sphere are determined, in particular, the growth of attraction for tourists, the development of general and tourist infrastructure, the formation of clusters of tourism facilities and tourist routes, and the improvement of the financial capacity of promoting local destinations. The classification of institutions in the market of sanatorium-resort services of Ukraine by regions of their localization, kinds, types and specialization is summarized and presented. The results of the analysis are provided and negative trends are displayed, which confirm and testify to the deep crisis and deterioration of the material and technical security of domestic sanatorium-resort facilities. On this basis, the necessity to intensify the activities of local self-governments in the field of both restoring the scale of activity and ensuring the development of tourism in general and the objects of the sanatorium-resort complex in particular is stated. It is possible to enable the relevant processes in the best way by making use of intermunicipal cooperation of communities, so, with this purpose, directions, forms and measures of relevant cooperation are determined. The scientific novelty of the research results allows to improve the system of instruments for managing intermunicipal cooperation of communities in the field of tourism development, for which the functions of local governments and forms of joint coordination of activities are determined. The applied significance of the research results lies in the fact that the implementation of certain instruments can be laid down in the program documents for establishing and coordinating cooperation between territorial communities of Ukraine in the field of increasing and effectively using the existing tourism potential and ensuring the intensification of local economic development thanks to this. It is stated that only an integrated approach to the formation and implementation of a policy of cooperation between territorial communities in the field of enhancing the development and realization of the potential of local tourism will provide a positive result.

Keywords: territorial communities, intermunicipal cooperation, tourism, sanatorium-resort complex, forms of cooperation.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 11.

Panasenko Natalia L. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Management and Administration, Poltava State Agrarian University (13 Skovorody Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: panasenko.natalia@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5189-9410>

В Україні відбулася реформа децентралізації, в підсумку якої громади отримали достатньо широкі можливості (особливо фінансово-ресурсні) та повноваження. Разом із тим, зросла і відповідальність за місцевий соціально-економічний розвиток. Для багатьох громад таке завдання стало справжнім викликом. Йдеться здебільшого про менш економічно розвинені сільські, гірські та віддалені території України. Не маючи великих підприємств, масштабних інвестиційних проєктів та, навпаки, маючи проблеми відсутності робочих місць і високого рівня безробіття, а в підсумку – масової еміграції, зовнішньої трудової міграції та/чи міграції до великих міст, такі громади обмежені в ресурсах, а отже, їх сталий розвиток критично ускладнений.

В умовах обмеженості зовнішньої підтримки та невисокого рівня внутрішнього економічного розвитку такі громади змушені орієнтуватися на задіяння внутрішнього потенціалу, у т. ч. природно-ресурсного. Як показав досвід низки громад Карпатського регіону України, таким ресурсом може стати туристичний потенціал, у т. ч. «зелений» туризм. Однак для забезпечення високого рівня туристичної атрактивності важливо мати, *по-перше*, розвинену і туристичну, і загальну інфраструктуру; *по-друге*, не один, а кілька вагомих історичних пам'яток, об'єктів відпочинку і туризму (так званий туристичний маршрут); *по-третє*, достатній фінансовий ресурс для промоції дестинації тощо. Проте часто громади не володіють таким набором умов, що актуалізує питання започаткування та розвитку міжмуніципальної співпраці в цій сфері, зокрема сусідніх громад, створення з такими цілями туристичних кластерів.

Аналіз останніх публікацій науковців дозволяє зробити висновок, що проблематиці формування та реалізації державної політики розвитку галузі туризму, а також управління туристичним бізнесом на мікрорівні присвячені дослідження таких науковців, як Т. Васильців, Р. Лупак, О. Рудковський, С. Белікова [2], А. Голод [3], А. Димчук [4], Т. Зубко [5], Р. Лупак [7], О. Мельниченко, В. Шведун [8], А. Охріменко [11] та ін.

З іншого боку, питання децентралізації, ефективізації діяльності органів місцевого самоврядування, соціально-економічного розвитку на місцевому рівні стали предметом наукових пошуків і досліджень О. Батанова [1], І. Лисенка [6], О. Мороза [9], М. Орзіха [10] та інших науковців.

Таким чином, беззаперечно, що проблеми і перспективи як розвитку місцевого самоврядування, публічного управління й адміністрування процесів місцевого соціального та економічного розвитку, так і активізації туристичного бізнесу на сьогодні достатньо ретельно вивчені. Втім, і теорія, і практика потребують подальшого розвитку методико-прикладних положень розвитку міжмуніципальної співпраці громад у сфері туризму та рекреації.

Метою статті є наукове обґрунтування системи рекомендацій відносно розвитку співробітництва територіальних громад у сфері реалізації їх туристичного потенціалу на прикладі санаторно-курортних послуг.

Звернімо увагу на аспекти того, що коли мова йде про розвиток туризму на рівні громад, то це можуть бути всі види туризму, однак здебільшого, якщо йдеться про сільські території, то це «зелений» туризм, який пов'язаний з приватними садибами, гарними мальовничими краєвидами і цікавими туристичними маршрутами. Такими перевагами, поза сумнівом, найбільшою мірою наділені території західних регіонів України, зокрема Карпатського регіону. При тому інші території нашої країни багаті на унікальні ресурси, що служать потенціалом для відновлення розвитку санаторно-курортних об'єктів.

В Україні все ще наявний потужний потенціал системи санаторно-курортних об'єктів, здатних забезпечити позитивний вплив на відновлення та поліпшення здоров'я українців та гостей нашої країни.

У *табл. 1* наведено узагальнену класифікацію закладів ринку санаторно-курортних послуг України.

Основним видом послуг, які надаються на ринку санаторно-курортного комплексу, є сукупність заходів, направлених на оздоровлення людини. Поряд з цією послугою санаторно-курортними закладами надаються супутні послуги, які взаємопов'язані та реалізуються паралельно із оздоровленням. До таких послуг відносять сукупність заходів, які стосуються задоволення побутових потреб споживача, культурно-розважальні заходи та послуги з надання якісного харчування.

Санаторно-курортна галузь традиційно розглядається як складова сфери туризму і є однією з найбільш високоприбуткових галузей сучасної світової економіки. Так, на сферу туризму припадає до 11% світового валового національного продукту (ВВП), 7% світових інвестицій, кожне 16-те робоче місце, 11% світових споживчих витрат, 5% усіх податкових надходжень.

Але, попри це, у національній санаторно-курортній галузі впродовж багатьох років закріпилася тенденція до зменшення кількості оздоровчих і санаторно-курортних закладів. Сьогодні в Україні працює трохи більше півтисячі санаторіїв і пансіонатів з лікуванням (у 2005 р. їх було 524, а у 2001 р. – 555), і лише 277 санаторіїв-профілакторіїв (при показнику 300 і більше в попередні роки). Аналогічна ситуація склалася і з будинками відпочинку, турбазами, дитячими оздоровчими закладами.

На сьогодні санаторно-курортна галузь України не має єдиної структури та розосереджена між різними міністерствами, відомствами, акціонерними товариствами, громадськими організаціями та іншими керівними структурами. У зв'язку з цим розвиток санаторного напрямку як окремої складової системи

Класифікація закладів ринку санаторно-курортних послуг України

Класифікаційні ознаки	Підвиди	Переважне географічне розташування	Види курортів
Профіль	Однопрофільні (монопрофільні); багатопрофільні	Вінницька область	Бальнеологічні
Спеціалізація	Загальнотерапевтичні; спеціалізовані (санаторії)	Донецька область	Кліматичні, бальнеологічні
Тип	Санаторії та пансіонати з лікуванням; санаторії-профілакторії; будинки і пансіонати відпочинку; бази та інші заклади відпочинку; дитячі оздоровчі табори	Закарпатська область	Бальнеологічні
Функція	Лікувальні; оздоровчі	Запорізька область	Кліматичні, бальнеогрязеві
Період функціонування	Цілорічні; сезонні	Івано-Франківська область	Кліматичні, бальнеогрязеві
Цільовий сегмент	Для дорослих; для дорослих із дітьми; для дітей	Київська	Кліматичні, бальнеологічні
Місце розташування	Курортного типу; некурортного типу	Львівська	Бальнеологічні
Термін перебування	1–2- денне; тривале – 3 дні та більше; тривале та 1–2-денне	Миколаївська	Кліматичні
Форма власності	Приватне підприємство; комунальне підприємство; державне підприємство; змішаної форми власності	Одеська	Кліматичні, бальнеогрязеві
Мета та характер комерційної діяльності	Комерційні; некомерційні	Полтавська	Бальнеологічні
Організаційно-правова форма	Акціонерне товариство; приватне підприємство; товариство з обмеженою відповідальністю; товариство з додатковою відповідальністю; повне та командитне товариство	Харківська	Бальнеологічні
Правовий та економічний статус	З повною правовою та економічною самостійністю; дочірні підприємства; філії; представництва; відокремлені підрозділи	Херсонська	Кліматичні, бальнеогрязеві

Джерело: узагальнено автором.

реабілітаційної медицини в нашій державі відбувається безсистемно та відокремлено.

Офіційні дані характеризують загальне скорочення кількості санаторно-курортних закладів та ліжок-місць в них як у цілому, так і за всіма структурними групами. Ця тенденція простежується за весь період реформування санаторно-курортної сфери України – з 1995 р. За період 2008–2021 рр. відбулося зниження кількості санаторно-курортних закладів та кількості ліжок-місць у них.

Протягом останніх п'яти років кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів має тенден-

цію до зменшення через нестабільну фінансову ситуацію на внутрішньому ринку країни. У 2014–2016 рр. одним із чинників, який вплинув на зниження кількості закладів, що надають послуги на ринку санаторно-курортного обслуговування, і, відповідно, через який відбулося зменшення кількості оздоровлених у цих закладах людей, стала окупація АР Крим, де знаходилась значна кількість оздоровчих комплексів і куди направлялася через профспілкові путівки левова частка відпочивальників. Аналогічна ситуація відбулась на сході України, а саме, на частині Донецької та Луганської областей, де у зв'язку з антите-

рористичною операцією припинено функціонування багатьох закладів оздоровчого типу.

Причому найбільше скорочення відбулося саме за пансіонатами з лікуванням – на 87,4%, санаторіями-профілакторіями – на 75,0%, санаторіями – на 62,6%. Скорочення також відбулося і за будинками та пансіонатами відпочинку, базами та іншими закладами відпочинку, що є свідченням практичної відсутності виваженої державної політики зі збереження потенціалу лікування та санаторно-курортного відпочинку в Україні.

На сьогодні найбільша кількість спеціалізованих закладів розміщення знаходиться в Одеській (332 заклади), Запорізькій (208 закладів) і Закарпатській та Івано-Франківській (по 179 закладів) областях. Очевидно, що ці області характеризувалися найкращими показниками в історичній ретроспективі, відповідно, ситуація, що склалася, не була забезпечена якісною регіональною політикою в аналізованій сфері. З іншого боку, наведена інформація є свідченням втрати рівномірного потенціалу об'єктів санаторно-курортних послуг всіма територіями країни.

У результаті скорочення чисельності об'єктів санаторно-курортного обслуговування населення відбулося значне зменшення обсягів обслуговуваних туристів-відпочивальників. Аналіз динаміки кількості рекреантів у санаторно-курортних закладах свідчить про їх загальне скорочення.

Темпи зниження кількості рекреантів, що відпочивали та лікувалися в Україні, майже однакові для всіх установ. Найбільше скорочення спостерігається в пансіонатах з лікуванням (на 87%), будинках і пансіонатах відпочинку (77%) і закладах 1–2-денного перебування (64%).

Щодо структури рекреантів за регіонами, то найбільш питому вагу тут також займає Одеська область. Достатньо високими були показники обслуговування рекреантів в Тернопільській, Сумській, Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській та Запорізькій областях. Наведена інформація також є свідченням не лише зменшення чисельності санаторно-курортних об'єктів, кількості споживачів їх послуг, але й незбалансованості параметрів просторово-територіального розміщення санаторно-курортних об'єктів та попиту на їх послуги.

Отже, потребує своєї активізації діяльність органів місцевого самоврядування у сфері як відновлення масштабів господарювання, так і забезпечення розвитку туризму загалом та об'єктів санаторно-курортного комплексу зокрема. Уможливити відповідні процеси якнайкраще можна із застосуванням міжмуніципальної співпраці громад. Такий підхід дозволить істотно поліпшити фінансово-ресурсні, інвестиційні, організаційні, промоційні та інші можливості громад, які стануть партнерами по співпраці у сфері розвитку туристичних комплексів громад.

На *рис. 1* наведено ключові форми такого співробітництва, які можуть сьогодні використовуватися громадами. Наголосимо на тому, що відповідні заходи мають бути комплексними та системними, а отже, орієнтуватися на якісне виконання всіх базисних функцій управління, якими є: аналіз (здійснення ретельного дослідження ситуації в частині стану, можливостей і необхідних ресурсів); планування (робота та реалізація спільних програм розвитку галузі); організація (створення та підтримка діяльності спільних координуючих розвиток туризму структур); мотивація (поліпшення економіко-правового середовища суб'єктів туристичного бізнесу); контроль (проведення періодичних моніторингів реалізованих заходів, їх наслідків і результатів, обґрунтування пропозицій з удосконалення політики міжмуніципальної співпраці громад у сфері розвитку туризму).

Лише комплексний підхід до формування та реалізації політики співпраці територіальних громад у сфері активізації розвитку та реалізації потенціалу місцевого туризму дасть позитивний результат.

При цьому, політика в межах співпраці територіальних громад у частині спільного розвитку туристичних комплексів має орієнтуватися на забезпечення самодостатності туризму як сектора/галузі місцевої економіки, створення умов для його сталого розвитку, гарантування здатності до подальшого поступу туристичного сектора громад (*рис. 2*). За кожним із цих напрямів мають бути напрацьовані спільні завдання, реалізація яких, власне, і дозволить повною мірою активізувати процеси реалізації потенціалу розвитку місцевого туризму.

Очевидно, що для подальшого якісного розвитку туристичного комплексу України та забезпечення його позитивного впливу на стан економічної безпеки України слід реалізувати державну політику, орієнтовану на усунення виявлених недоліків та негативних тенденцій. Значною мірою її визначатиме й інформація стосовно результатів діагностики економічної безпеки розвитку вітчизняного туристичного комплексу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, започаткування та реалізація практик співробітництва територіальних громад України у туристичній сфері має всі підстави стати перспективним досвідом ефективного використання внутрішніх економічних можливостей задля забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Для цього слід здійснити ідентифікацію туристичних можливостей і наявного ресурсного потенціалу для розвитку туризму на місцевому рівні. Достатньо високим залишається і потенціал розвитку санаторно-курортних послуг. Для його реалізації важливо, аби громади співпрацювали за такими напрямками, як:

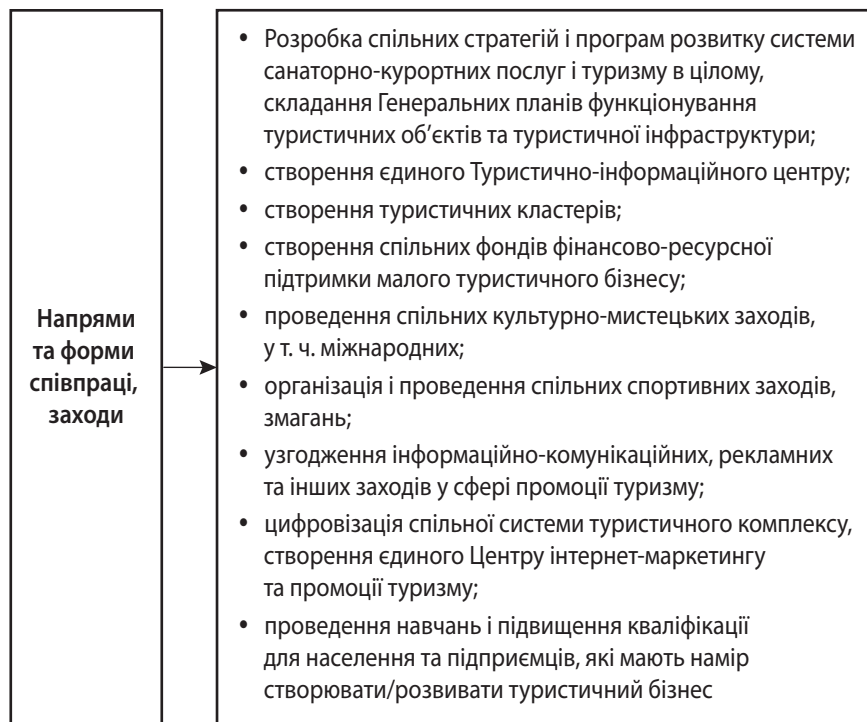

Рис. 1. Перспективні напрями міжмуніципального співробітництва громад у сфері розвитку санаторно-курортного сектора та туризму загалом

Джерело: авторська розробка.

- ✦ розробка спільних стратегій і програм поступу санаторно-курортних послуг і туризму в цілому, складання генеральних планів функціонування туристичних об'єктів та туристичної інфраструктури;
- ✦ створення єдиного Туристично-інформаційного центру та туристичного кластера, спільних фондів фінансово-ресурсної підтримки малого туристичного бізнесу;
- ✦ проведення спільних культурно-мистецьких заходів, у т. ч. міжнародних;
- ✦ організація та проведення спільних спортивних заходів, змагань;
- ✦ узгодження інформаційно-комунікаційних, рекламних та інших заходів у сфері промоції туризму;
- ✦ цифровізація спільної системи туристичного комплексу, створення єдиного центру інтернет-маркетингу та промоції туризму;
- ✦ проведення навчань і підвищення кваліфікації для населення та підприємців, які мають намір створювати/розвивати туристичний бізнес.

Політика в межах співпраці територіальних громад у частині спільного розвитку туристичних комплексів має орієнтуватися на забезпечення самодостатності туризму як сектора/галузі місцевої економіки, створення умов для його сталого розвитку, гарантування здатності до подальшого поступу туристичного сектора громад. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Батанов О. В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 2. С. 51–57.
2. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В., Белікова С. О. Державне регулювання розвитку туристичного комплексу як галузевий елемент системи економічної безпеки держави. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 31–38. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-31-38>
3. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.
4. Димчук А. В. Формування туристичної політики держави в умовах динамічних змін ринкового середовища. *Економіка та держава*. 2010. № 12. С. 44–45.
5. Зубко Т. Л. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства галузі зв'язку. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. № 3. С. 81–88.
6. Лисенко І. М. Територіальна громада в системі громадянського суспільства. *Науковий вісник «Гілея»*. 2009. Вип. 28. С. 362–372.
7. Лупак Р. Л. Оцінювання формування конкурентних переваг туристичних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 3. Т. 1. С. 189–194.
8. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
9. Мороз О. Ю. Територіальна громада : сутність, становлення та сучасні українські реалії. *Демократич-*

Рис. 2. Результати узагальнення стану і тенденцій розвитку туристичного комплексу та його впливу на економічну безпеку України

Джерело: авторська розробка.

- не врядування. 2008. Вип. 2. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26506/moroz.pdf>
10. Орзіх М. Концепція правового статусу самоврядних територій і органів місцевого самоврядування. *Місце та регіональне самоврядування України*. 1995. Вип. 1–2. С. 67–74.
11. Охрімченко А. Г. Проблеми конкурентоспроможності туристичної галузі України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 5. С. 42–47. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2011/12.pdf

REFERENCES

- Batanov, O. V. "Terytorialna hromada – pervynnyi subiekt munitsypalnoi vlady v Ukraini: poniattia ta oznaky" [Territorial Community – The Primary Subject of Municipal Power in Ukraine: Concepts and Signs]. *Visnyk Tsentralnoi vyborchoi komisii*, no. 2 (2008): 51-57.
- Dymchuk, A. V. "Formuvannia turystychnoi polityky derzhavy v umovakh dynamichnykh zmin rynkovoho seredovyshcha" [Formation of State Tourism Policy in Conditions of Dynamic Changes in the Market Environment]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 12 (2010): 44-45.
- Holod, A. *Bezpeka rehionalnykh turystychnykh system: teoriia, metodolohiia ta problemy harantuvannia* [Security of Regional Tourism Systems: Theory, Methodology and Assurance Issues]. Lviv: LDUFK, 2017.
- Lupak, R. L. "Otsiniuvannia formuvannia konkurentnykh perevah turystychnykh pidpriemstv" [Evaluation of Formation of Competitive Advantages of Tourism Enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1, no. 3 (2016): 189-194.

- Lysenko, I. M. "Terytorialna hromada v systemi hromadianskoho suspilstva" [ENGLISH_UA Територіальна громада в системі громадянського суспільства]. *Naukovyi visnyk «Hileia»*, no. 28 (2009): 362-372.
- Melnychenko, O. A., and Shvedun, V. O. *Osoblyvosti rozvytku industrii turyzmu v Ukraini* [Features of the Development of the Tourism Industry in Ukraine]. Kharkiv: Vyd-vo NUTsZU, 2017.
- Moroz, O. Yu. "Terytorialna hromada : sutnist, stanovlennia ta suchasni ukrainski realii" [Territorial Community: Essence, Formation and Contemporary Realities of Ukraine]. *Demokratychnе vriaduvannia*, iss. 2 (2008). <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26506/moroz.pdf>
- Okhrymenko, A. H. "Problemy konkurentospromozhnosti turystychnoi haluzi Ukrainy" [Problems of Competitiveness of the Tourism Industry of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 5 (2011): 42-47. http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2011/12.pdf

- Orzikh, M. "Kontsepsiia pravovoho statusu samovriadnykh terytorii i orhaniv mistsevoho samovriaduvannia" [The Concept of the Legal Status of Self-governing Territories and Local Self-government Bodies]. *Mistseve ta rehionalne samovriaduvannia Ukrainy*, no. 1-2 (1995): 67-74.
- Vasyltsiv, T. H. et al. "Derzhavne rehuliuвання rozvytku turystychnoho kompleksu yak haluzevyi element systemy ekonomichnoi bezpeky derzhavy" [State Regulation of the Development of the Tourist Complex as a Branch Element of the National Economic Security System]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2019): 31-38. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-31-38>
- Zubko, T. L. "Otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva haluzi zviazku" [Evaluation of Enterprise Economic Security Level in Communications Sector]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, no. 3 (2016): 81-88.

УДК 352.072.2

JEL: H10; H73; H77; O18; R58

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-80-85>

РОЗВИТОК КЛАСТЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖМУНІЦИПАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ

©2023 СЕРДЮК О. І.

УДК 352.072.2

JEL: H10; H73; H77; O18; R58

Сердюк О. І. Розвиток кластерів як інструмент активізації міжмуніципальної співпраці

У статті розкрито актуальність створення кластерів як інфраструктурного елемента забезпечення місцевого економічного розвитку, а також використання заходів і засобів у цій сфері в системі місцевої політики для поглиблення економічного співробітництва територіальних громад в Україні. Метою дослідження було вдосконалення методологічної та прикладної основи міжмуніципального співробітництва громад у сфері розвитку інституційних елементів кооперації та кооперації суб'єктів реального сектора економіки, зокрема виробничо-збутових кластерів. Визначено переваги створення кластерних структур як для громади, на території якої вони розташовані, так і для громади, де кластери не створені, але громади є учасниками співпраці в цій сфері. Визначено перешкоди та особливості управління місцевим економічним розвитком через створення та розширення масштабів діяльності кластерів. Розширено форми міжмуніципального співробітництва у сфері створення кластерів. Побудовано структурно-організаційну ієрархію створення та розвитку кластерів. Визначено форми реалізації співробітництва територіальних громад у сфері розвитку кластерних структур, зокрема: 1) розвиток інституційних елементів співробітництва на межі громад; 2) транскордонний розвиток кластерів на території однієї з двох сусідніх громад; 3) міжрегіональний розвиток кластерів між громадами, розташованими в різних частинах регіону та навіть країни. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що набули подальшого розвитку види та форми взаємодії територіальних громад у сфері створення та розвитку кластерних структур. Прикладне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблено методологічне та прикладне забезпечення регіональної політики у сфері розвитку елементів інституційної інфраструктури співробітництва та спільного розвитку суб'єктів реального сектора місцевої економіки.

Ключові слова: громади, співробітництво громад, місцевий економічний розвиток, кластери, види та форми співробітництва.

Рис.: 2. **Бібл.:** 9.

Сердюк Ольга Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавський державний аграрний університет (вул. Сковороди, 1/3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: olha.serdiuk@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0926-9623>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/S-3238-2016>

UDC 352.072.2

JEL: H10; H73; H77; O18; R58

Serdiuk O. I. Development of Clusters as an Instrument for Activation of Intermunicipal Cooperation

The article reveals the relevance of creating clusters as an infrastructural element of ensuring the local economic development, as well as the use of measures and means in this area in the system of local policy to deepen economic cooperation of territorial communities in Ukraine. The purpose of the study was to improve the methodological and applied basis of intermunicipal cooperation of communities in the field of development of institutional elements of cooperation and cooperation of subjects of the real sector of the economy, in particular production and sales clusters. The advantages of creating cluster structures have been identified both for the community on whose territory they are located and for the community where clusters are not yet created, but these communities can be participants in a cooperation in this area. Obstacles and peculiarities of local economic development management through the creation and expansion of cluster activities are identified. The forms of intermunicipal cooperation in the field of cluster creation are expanded. A structural and organizational hierarchy